

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Čechoslovan**

Vydavatel: **V. Švihovský**

Vydáváno v letech: **1911-[1918], 1911, 25.08.1911**

Číslo ročníků: **1, 29**

Číslo výtisků: **1, 29**

Datum vydání čísla: **25.08.1911**

Identifikátor ISSN: **2414-9373**

Stránky: **, ,**

o podrobnostech týkajících se stanoviska Francie a Německa, pak není už mezi oběma nepřeklenutelná propast. Německo žádá v Marokku volné provozování obchodu a v jižní části obchodně-politické území; kromě toho kus pobřeží z francouzského Konga a kus vnitrozemí na zaokrouhlení svého Kamerunu. Francie naproti tomu chce mít zaručeno právo politického uplatnění až do té míry, že by bylo možno uskutečnit protektorát nad africkou říší. Kromě toho chce republika povolit volný obchod i odstoupit kus Konga, který nově neodpovídá německému hladu, ale zvětšil by německý Ka-

merun o značný kus. Jak jsme naznačili, jde v těchto podrobnostech jen o domněnky různých listů, poněvadž obě vlády zachovaly až dosud o svém jednání krajní mlčení, někdy až naprosto nevhodné. Přiznáváme-li proto, že marocká zápletka blíží se k svému rozuzlení, vyslovujeme jen naději a opíráme ji o projevy, jež učinil francouzský ministerský předseda Caillaux v neděli v Mamersu a německý státní sekretář Kiderlen-Wachter vůči členu redakce pařížského Excelsioru. Oba státníci vyslovili se rozhodně v ten smysl, že spor o Marokko dá se rozřešit smírně.

té vzorné české osadě — Českém Borjatině.

Která druhá česká ves na Rusi může se pochlubit vlastním českým chrámem a českým učitelem, jenž vyučuje dítky v ministerské škole netoliko předepsaným, předmětům, nýbrž i mateřtině? Česko-borjatinská záložna (Кредитное Товарищество) je nejvýznamnější záložnou na Volyni. Hasičský spolek tam již několik let zdárně působí a hasičský fond každým rokem vzrůstá. Nové založené Spotřební družstvo (Потребительное Товарищество) je dosud v začátcích, ale není pochyby, že díky společenskému citění Borjatinských krajanů půjde rychle do předu. Dnes družstvo má za účel společný nákup, zítra se dostaví na řadu společný prodej. Vznikne vlastní mlékárna, vystaví se společné obilní skladiště a český Borjatin hravě se vybaví z rukou cizopasných prostředníků. Ochotnický divadelní a čtenářský kroužek mohou dáti též nemalý popud k povznesení kulturního života.

D O P I S Y .

Český Borjatin

(Volynská gub., Lucký újezd).

Psátí o některých českých osadách na Volyni, znamená někdy psátí i značný kus historie českého vystěhovalectví a života na Rusi. Příkladem takovou osadou jest Český Borjatin, o němž p. J. Vlk v II. ročníku zaniklého „Ruského Čecha“ napsal řadu velice cenných statí, v kterých odrážejí se jako v zrcadle těžké počátky jeho zakladatelů. Co tu bylo nedostatků, namáhavé práce do umdlení, jaká to byla trpká škola života, která byla

velmi mnoho zaviněna též neznalostí nových poměrů!

Články ty vůbec mnoho vysvětlují o tehdejší životě na Volyni jak hospodářském, tak zvláště společensko-náboženském a zároveň hodně napovídají, kde Volynští Čechové dnes mohli být, kdyby, kdyby...

Otiskujeme v značné míře obsah článků paně Vlkových doplňující je pouze novými fakty, poněvadž jsme přesvědčeni, že dobrá polovička odběratelů Čechoslovana těchto článků nečetla a nemá přesné představy o

Počátek Borjatina spadá do r. 1871, kdy organisator českého vystěhovalectví, Fr. Příbyl, český staršina v Dubně, zvěděl, že Dubno má býti prodáno, pojal myšlenku, aby celý komplet dubenský byl koupen Čechy. Zdálo se uskutečnění dosti snadným, když odhadní cena byla jen 274.199 rb. a to již byla ohlášena dražba druhá, na niž bylo lze koupiti i pod cenou odhadní.

Karel Havlíček-Borovský,

politický vychovatel českého lidu.

VI.

Pro své neohrožené a rázné vystupování byl 8. července vojskem zatčen a vsazen do vězení na hradě pražském; avšak téhož ještě dne zvolen v pěti venkovských okresích za poslance do říšského sněmu a po pěti dnech propuštěn z vazby. Leč už 16. prosince se vzdal mandátu, aby se mohl celé a nedílně věnovati Nár. Novinám. Když vláda 7. března 1849 rozešla sněm kroměřížský a oktrojovala ústavu, jaké si nikdo nepřál, Havlíček tu ústavu zkritizoval tak ostře, že ho vláda pohnala před porotu. Bylo to (13. dubna 1849) první souzení českého redaktora porotou a Havlíček po své mistrné řeči obhajovací byl uznán jednohlasně za nevinna. Pak nastalo pronásledování Havlíčka se strany vlády znovu a jemu nadešly smutné doby. Strana Palackého hned po oktrojování utichla, dr. Rieger odešel do ciziny, Palacký se vzdal po-

litiky a už na podzim r. 1849 píše Havlíček Pinkasovi, že si připadá v Praze jako Robinson Crusoe: byl už hodně osamocen. Dne 18. ledna 1850 mu byl list jeho potlačen a Havlíček odešel do Kutné Hory, počal tam vydávati týdeník „Slován“. Tam byl pronásledován vládou znovu a on po dvou výstrahách zastavil „Slovana“ 14. srpna 1851 sám, odejel s rodinou do Německého Brodu, aby tam žil v soukromí. Avšak i po zániku listu vznesena naň žaloba pro dva „závadné“ (vládní) články a on dne 12. listopadu 1851 postaven před porotní soud kutnohorský. Porota ho uznala nevinným a vláda brzy po té porotní soudy zrušila. Přátelé Havlíčkovi mu nyní radili, aby ujel do ciziny, leč on máje za to, že jako soukromník nebude už vládě nepohodlným, rady ty odmítal a žil klidně své rodině a svým studium. Avšak nenadále v noci na 16. prosince 1851 byl vyburcován policejním komisařem Deděrou a četníky ve svém bytě ze spánku a zavezen k rozkazu ministra Bacha do vy-

hnanství do Brixenu v Tyrolích.

V Brixenu Havlíček, ač byl zbaven veškeré možnosti bojovati pro svůj národ péroem, neodhodil péro to, nýbrž posvětil je poesii a za nešťastné té doby, osamělý ve vzdálené zemi a nevědá, zda kdy verše jeho spatří světlo světa, stvořil tři své největší a nejkrásnější básně: Tyrolské elegie, „Křest sv. Vladimíra“ a „Krále Lávrů“. Další započaté práce, cyklus „O posledních věcech člověka“, už nedokončil.

„Tyrolské elegie“! Sotva jest a bylo u nás básně známější a srdeci každého Čecha milejší. Dávno, nežli směla býti u nás vytištěna, kolovala v tisícových otiscích a chována, jako nejdražší odkaz Havlíčkův. Elegie ty napsány byly r. 1852 a již na podzim téhož roku přinesen opis jejich do Prahy. Již samo jméno Havlíčkovo přispělo nemálo k popularisování té básně, avšak ona pro svou vnitřní cenu zůstane vždy zářivým skvostem českého básnictví. Zmar naději, útlisk a nezaviněné utrpení muže, vyrva-

Přibyl se chopil s obyčejnou svojí rázností této věci, vymohl si rychle souhlas tehdejšího gen. gub. kn. Dondukova-Karsakova a učinil v Šechách oznámení (ze dne 18/30 května 1871) s vyzváním, aby se krajané hlásili za členy spolku, majícího za účel koupiti a zužitkovati dubenské nemovitosti, propinační a činžovní výhody. 10. červnem téhož roku jsou datovány sestavené Přibylem a J. Oličem stanovy spolku výše jmenovaného a zahájena čilá agitace k jeho uskutečnění. Měla též dosti rychlý a vydatný úspěch — přihlášky se hrnuly, závdavky byly na jméno Přibylovo posílány a mnozí přijížděli nejen sami, ale hned s celými rodinami, přidávajíc tak mnoho zbytečné práce Přibylovi, jenž byl jako „na roztrhání“.

Věc také stála za to, aby se jí věnovala zvláštní pozornost. Sestával celý komplet dubenského velkostatku z 26.343 desjat. pozemků (261 des. zahrad, 3451 d. polí, 1876 luk, 17.168 d. lesů, 3419 rybníků, pastvin, lad atd) staveniště v to nepočítaje. Na pozemcích se nacházelo mnoho staveb hospodářských, veliký palác s hradbami, několik domů, pivovar, 12 mlýnů, 22 hospody a 2 vinopalny. Čistý výnos tohoto objektu za oněch časů a poměrů činil 70.150 rb. ročně.

Bohužel však, někteří nerozvažní Češi velmi záhy počali se honositi tím, že budou majiteli města a že všechny v něm žijící Židy vyženou. Následkem těchto řečí, jakož i toho, aby všecken bohatý zisk ne-

dostal se Čechům do rukou, Židé se všemožně zasadili o to, aby se koupě Čechů neuskutečnila, a to se jim také podařilo.

Jelikož tak rozsáhlého majetku již nikde nebylo, byli vystěhovaleci přinuceni rozdělit se na části a vyhledávati si jiné statky ku koupi. Jedna z těchto částí počtem 14 rodin, většinou z Jičínského kraje vyhlédla sobě majetek blíž města Lucka. Dyla to část velkostatku hraběnky Miončinské ve výměře 520 morgů (jiter), sestávající ponejvíce z lesa a křovin a něco málo polí obdělávaných. I byla mezi oběmi stranami učiněna kupní smlouva (купчая крѣпость) za cenu 10,600 rub. — Bez odkladu dali si pozemky rozparcelovati a každý zakoupil si dle hmotných svých prostředků přiměřené množství půdy.

Každý z těchto zakladatelů udělal na svoje jméno zvláštní kupní smlouvu, kdežto v jiných osadách obyčejně udělala se na celý majetek kupní smlouva společná, z čehož posléze mnoho nepřijemností a sporů povstalo.

Když bylo vše v pořádku a místa pro stavbu určena, počal každý svoji chýši budovati, ačť jen prozatímni, jak kdo s to byl: někdo z prken, někdo ze špalíků, z chrastí a t. p.; a tak poněmáhlu povstala vesnice dle sousední maľoruské vesnice Borjatin zvaná „Český Borjatin“.

Takto každý z nich, stav se svým vlastním pánem na koupeném pozemku, byl té naděje, že mu ten-

to pozemek ihned celou jeho výživu poskytne; protož nechal sobě jen něco málo, neb dokonce žádných peněz na zařízení hospodářství, jsa toho míněni, že si potřebný inventář jakž takž s pomocí Boží, poznenáhlu opatří. „Člověk miní a Pán Bůh mění“, praví přísloví a zkušenost učí, že začátek u všeho jest těžký. Tak se osvědčilo i zde. Celá úroda všech hospodářů uložena byla skorem vesměs v jedné stodole, anť druhých ještě vybudováno nebylo. Bylať půda do nejvyššího stupně vyssáta, neboť hnojena nikdy snad nebyla. . . Neprosplela tudíž ani důkladnější orba, pokud se pole jak náleží hnojením nepřipravilo.

Konečně vidouce, že nevy hnutelné většího kapitálu zapotřebí bude, aby jim hospodářství větší výtěžek přinášelo, usnesli se na tom, ucházeti se o půjčku. Avšak kde? Banka v Žitomíru jim půjčku jinak uděliti nechtěla, leč k ruce nerozdílné, totiž na celý majetek, kdežto naproti tomu majetek jejich byl již rozdělen jednotlivým majetníkům a tito zase nebyli všichni pro půjčku, anť některý jí nepotřeboval a jiný ji obdržel již od příbuzných v Čechách. — V naději, že se jim přece podaří půjčku na delší lhůtu obdržeti, začali sobě vypomáhati od jednotlivých židů — lichvářů v Lucku na „neveliký“ procent 3 kopějky z ruble za týden (150‰)!! — Uplynulo 5 roků, aniž by byla vymožena půjčka a mezi tím lichvářské úroky dosáhly takové výše, že na zaplacení jich a vymanění se z rukou pi-

ného z lůna vlasti a rodiny, vytržného z činnosti mu nejmilejší, vrženého v zapadlý kout horský mezi lid cizí, jemu nerozumějící, vyvolaly z nitra pěvceva nikoli slabé vzdechy a nářky, ale tu podivuhodnou směs jemných tonů elegických s humorem, s ironií, s břitkou satirou, ba až sarkasmem, jak se nám jeví v této básni mužného vzdoru duše nezlomné, byt roztrpčené a až k smrti zarmoucené. Právě v této směsici protiv, na první zdání neslučitelných, spočívá úchvatný účinek elegii, stupňovaný a podmíněný ovšem vnitřní jejich cenou. Jest-li nikde jinde, zde odhalil Havlíček celé své bohaté nitro, zde vidíme jej celého a obdivujeme se mu i milujeme jej. K. jakému olympickému klidu povznášil se tu básník, učiniv sám sebe hrdinou básně a opěvuje tu vlastní osudy, jimiž ještě trpí, ironisuje sám sebe i své pronásledovníky! „Tyrolské elegie“ jsou v české literatuře něčím novým, dosud nezaslechnutým.

„Křest sv. Vladimíra“ jest první skutečnou politickou satirou v naší

novověké literatuře. Je to nejpernější, nejodvážnější a nejbujnější satira, jaká kdy a kým byla napsána v českém jazyku, satira pravá, plnokrevná, zkrátka taková, jakou satira má býti. Zdá-li se komu snad hrubozrná, urážejí-li v ní koho triviální výrazy, riskovaná slova a obraty, je to věc vkusu, ale tolik jest jisto, že nevolená slova, jichž Havlíček tu a tam užil, jsou dle intencí básnickových zcela na svém místě a že tedy dojmu neruší, ale do celku jako charakteristika — byt i trochu jadrná — zcela se hodí. Báseň sama jimi tedy nikterak netrpí. Dilem tím stal se Havlíček zakladatelem naší novodobé satiry politické a předmětem jejím jest absolutistický stát hledající a kupující církve, která by sloužila jeho účelům, církve, tomuto absolutistickému státu se prodávající. Dílo jest satirou na reakci let padesátých v Rakousku, na tehdejší absolutism, pojící se k dosažení cílů svých s hierarchií.

„Kráľ Lávra“ jest zpracování jedné irské povídky o tom králi a

jest to práce klidného, uzrálého ducha básnického, plná slunného, naivního humoru — až těžko věřiti, že lehece laškující tuto báseň napsal muž tak těžce strádající. Z cizí a k tomu nečeské látky vytvořeno tu dílo původní a naskrze české. Havlíček vložil do díla toho svou individualitu, dal mu svůj ráz, svůj humor a svou formu, formu to, které se domohl studiem české písně lidové.

Ze zamýšleného cyklu „O posledních věcech člověka“ napsal Havlíček jen dvě básně: „Život věčný“ jako úvod a „Hrob“, obě povstaly dne 12. července 1854.

Od té doby Havlíček kromě některých epigramů a některých překladů nenapsal již ničeho. Pěvec umkl na vždy; tupý absolutism zničl sobě k hanbě a bez prospěchu mocného bojovníka za svobodu a národnost, nám pak na nenahraditelnou škodu literatury velkého básníka. —

V Brixenu pobyl Havlíček, internován za různých útrap a strádání, odloučen od vlasti a odpuštěn

javic žádné naděje více nebylo a věřitelé vidouce, že kořist jejich se jim ze spárů nevymkne, učinili již potřebné kroky k tomu, aby směli dlužníkům jejich majetky veřejnou dražbou prodávati, toť se rozumí, že za pramizernou cenu, jichžto kupci byli by se uskočně stali sami. — V takovémto beznadějném postavení a úzkostech, vidouce, že o vše, což mají, židy lichváři oloupení budou, v největším zoufalství sepsali svůj stav a zaslali s připojenou prosbou o zachránění svých majetků gubernátorovi do Žitomíru. Spis tento, byv tam uvážen, měl ten následek, že věřitelům dražba majetků byla zapovězena a zároveň nařízeno; by se s Čechy mírnou cestou vyrovnali. Smírčí sudí v Lucku též obdržel podobné nařízení, načež předvolal obě strany; ale židé o žádném vyrovnání slyšeti nechtěli a na svém stáli, by jim směnky i s lichvářskými úroky bezvýmínečně zaplacený byly.

Když však jim po delším vyjednávání bylo hrozeno i vypovězením za hranice, svolili k snížení úroků na 5% a k platebním lhůtám všech smének na 5 roků po dvou splátkách ročně. Tyto splátky dlužníci odváděli k rukoum ispravníka a tento teprve věřitelům. — Kterak se ulehčilo ubohým vystěhovalcům, můžeme si představit. V žádném jiném státu nebyli by se jich úřady tak zastaly. Požívalit tehda Češi větší vážnosti jak u úřadů, tak i u domorodého obyvatelstva. Poslední lhůtu (ratu) zaplatili Borjanští vr. 1881

Tak uplynulo první desetiletí od založení osady. Z oněch 14 zakládajících rodin rozšířila se osada na 39, kteréž nyní čítá, a najmé: 132 osoby mužského a 146 osob ženského pohlaví. V tomto počtu dítek do 12 let obojího pohlaví je 117. Mnoho se od té doby změnilo; mnozí z osadníků vystěhovali se částečně za oceán, částečně zakoupili zemi v jiných místech a t. d. Škoda, že v bezprostředním sousedství osady nebylo více žádného statku ku prodeji, aby osada nejen co do počtu rodin, nýbrž i co do majetnosti polní mohla vzrůstat. Množství půdy, jimž osadníci vládou, jest velice nestejně a kolísá mezi 1 — 25 des.

Umělých hnojiv používá se hojně: sádry, vápna, Thomasovy strusky atd. okolo 2 vagonů ročně.

Hospodářské stroje jsou v Borjatině všecky ve velkém počtu.

Z živnostníků a řemeslníků jsou zastoupeni: 1 hospodský, 2 krejčí, 4 obuvníci, 4 truhlářů 3 kováři, 1 nožič a 1 klempíř.

Původně bylo zakoupeno 281 $\frac{1}{2}$ des., z nichž později nutno bylo prodat pod opevnění (fort) 14 desjatin a několik desjatin odkoupili Sousední Malorusové. Jakkoliv jest to dosti skrovné, nieměně v hmotném ohledu stojí si osadníci, následkem mírného a střídného způsobu života — celkem dosti dobře. Půdy ždělávají se důkladně; chmelařství (okolo 1700 kop.) daří se znamenitě. Dost silně je vyvinuto v Borjatině sadařství; pěkně ovocné školky mají p.p. Vlkové, jichž stromky se těší značné oblibě

u kupujících a mají dobrou pověst. Nyní čítá osada 240 desj.; s počátku se platilo za 1 desj. 38 r., nyní stojí 450—500 r. Celkem si v ohledu hmotném osadníci nemohou na novou vlast nařikati a jsou většinou úplně spokojeni.

Nyní však po vyličení poměrů hmotných dlužno též učiniti zmínku o duševním a mravním rozvoji osady, kterážto stránka též nepostrádá zajímavosti a poučení.

* * *

Osadníci přihlašovali se většinou k evangelickému náboženství a to dílem ku konfesi reformované a dílem augsburgské; jen malý počet rodin byl římsko-katolického vyznání. Jelikož nebylo na blízku ev. chrámu Páně, pomýšleli, jakmile se jen poněkud usadili, kterak by zařídili si alespoň domácí služby Boží. Z počátku každá konfese se shromažďovala zvláště; po tom se usnuli, že by mohla býti mezi nimi česko-bratrská jednota jakožto nejprůhodnější a k té, že by mohli i ostatní Čechové se přihlásiti. Avšak tuto česko-bratrskou Jednotu přál si míti zařizenou každý dle svého vzoru, totiž katolík — katolicky, reformát — reformátsky a luterán — luteránsky. Tak místo sjednocení — rozpoutaly se náboženské vášně. Obzvláště náboženká zášť panovala mezi vyznávači sesterských ev. církví, kdežto katolíci vykonávali svoje církevní obřady v blízkém římsko-katolickém chrámu v Lucku a sporů se nesúčastňovali. (Pokr.)

od přátel, až do 27. dubna 1855, kdy mu byl povolen návrat do Cech a vykázán mu za sídlo pobytu Německý Brod. Navracejícího se stihla na hranicích zvěst, že jeho milovaná manželka Julie zemřela. Zdrčen poslední touto ranou, počal Havlíček, jehož zdraví bylo v dlouhém vyhnanství podkopáno, v únoru 1856 churavěti a zemřel v Praze, kam mu za příčinou léčení návrat povolen, dne 29. července 1856, nedosáhnuv ani zplna 35. roku věku svého.

V celé naší novodobé historii není jména, které by na náš národ působilo dojmem větším a kouzelnějším nežli jméno Karel Havlíček Borovský — Havel Borovský!

Není jedné naší národní korporace, ba není českého jednotlivce, jemuž by se nevznášela před očima šlechtěná postava Havlíčkova, toho neúnavného bojovníka za českou svobodu, toho muže, stejně velikého jako občana i vlastence, jenž za své přesvědčení musil tolik trpět! Národ jej pochopil, národ ocenil jeho povahu a jednání a vřadil ho

do první řady svých vznešených mužů, Havlíček stal se jeho miláčkem.

Jeho spisy i jednotlivá rčení stala se majetkem celého národa, jeho podobizny okrasou a manifestací českých příbytků, jeho pouhé jméno dovedlo vykouzlití posvátný zápal nadšení a bojovnosti po celém národě. Není českého člověka, jenž by neznal, nectil jména Havlíčkova a jenž by nepocítil se jmenem tím něco neobyčejného, ušlechtilého v sobě. Jsou to dvě jména, při nichž mocněji zabuší každé srdce české: Hus a Havlíček.

Ucty a obliby takovéto není možno dosíci lehkým způsobem. Havlíček nepracoval a nepůsobil tak dlouho — v třicátém pátém roce schvátla ho již smrt jako výsledek oněch strastí, jež zakusil v mučednictví svém, ve vyhnanství v dalekém Tyrolsku, kam vláda způsobem zcela nespravedlivým, protože nezákonným, odsoudila českého novináře, vyrvavši jej za kruté zimní noci z lůna rodiny a nedovolivši mu návrat domů, ani když

tam jeho choť umírala. To vše ovšem dotklo se jako žhavá dyka každého srdce českého a spečetilo lásku a úctu k Havlíčkovi — ale ta láska a úcta byla zde již dříve. Havlíček, jakkoli mlád, byl charakterem, člověkem naprosto opravdovým v každém úmyslu, činu a projevu svém — a všecko jeho jednání vyplývalo pouze z této vlastnosti. Na něho krásně se hodí slova evangelia: „Vaše řeč budiž — ano, ano, ne, ne!“ A jeho hrdé, přímo rytířské heslo politické:

„Přislibujte si mně, poroučejte si mně, vyhrožujte si mně, přece zrádcem nebudu!“

nabylo proto té zázračné moci a síly, že Havlíček se jim také v každý čas řídil a že, když bylo třeba, nebál se důsledků jeho a volil raději zkázu svou i rodiny svojí, než by se poddal těm, kteří mu mohli příslibovati, poroučeti a vyhrožovati, ale neměli moci jej učiniti zrádcem na národu i na vlastním přesvědčení.

A význam Havlíčkův nepomi-

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Čechoslovan**

Vydavatel: **V. Švihovský**

Vydáváno v letech: **1911-[1918], 1911, 01.09.1911**

Číslo ročníků: **1, 30**

Číslo výtisků: **1, 30**

Datum vydání čísla: **01.09.1911**

Identifikátor ISSN: **2414-9373**

Stránky: ,

D O P I S Y .

Český Borjatín

(Volynská gub., Lucký újezd).

II.

Za církevní správce pro osadníky — Čechy na Volyni byli povoláni z Čech tři duchovní: Václav Hrdlička, Fr. Kašpar i Jan Saska. Tito a obzvláště p. Hrdlička všemožně se přičinili, aby dosáhli duchovního sjednocení mezi Čechy. Ve vykonávání církevních obřadů mnohdy činili odchylky, nepřidr-žující se přísně řádů jedné, kterékoliv církve, což jim bylo často ve zlém vykládáno. Tak též i vlada ruská jí přála, aby se Češi sjednotili v jednu církev — národní českou, neboť se obávala katolického vlivu polských fanatických kněží na české osadníky. K tomu cíli byl svolán sjezd přednějších občanů českých do obce Kvasilova.

Na sjezdu tom přednášel p. Hrdlička hlavní zásady vyznání česko-bratrského, kteréž byly s pochvalou a potleskem uvítány a jednomyslně přijaty. Po ukončené přednášce byl dán a přijat návrh, aby byl ještě zvolen výbor, kterýž by vypracoval podrobnosti nově zařizovaného náboženství, totiž způsob služeb božích, obřadů a t. p. Při volbách, do užšího tohoto výboru vznikly však nové spory, neboť každé vyznání chtělo, aby co nejvíce ve výboru bylo zastoupeno. A tak tento veledůležitý záměr rozbil se o neústupnost přítomných osadníků.

Tohoto nezda u s „českou církví“ nebudou Češi nikdy dosti želeťi. Co by to bylo znamenalo pro jejich rozvoj v každém směru — zvláště školském a kulturním, kdyby měli svoji církev, samostatnou,

Zprávy o tomto nezdařeném sjednocení pronikly i do Čech, následkem čehož obdrželi občané borjatinští od duchovního správce církve česko-bratrské v Potštýně u Brandýsa Eugena Čmída dopis, ve kterém jejich snahy schvaluje, a zároveň se tázal, zdaliž by oni nepřijali pro svou mládež schopného učitele, kteréhož by jim opatřil. A očekaje ani na odpověď, v příštích několika dnech se takovýto učitel jménem J. Mottl na cestu na Volyn vypravil. — Školství v českých obcích bylo namnoze zanedbáno. Školy byly soukromé — odkázány vesměs na podporu obcí; a tato za příčinou hmotné tísně vystěhovalců, mohla býti méně než skrovná. Učitel volila obec z více — méně schopnějších mladíků neb dívek, títo se často střídali a tak vyučování nepřinášelo žádoucího výsledku.

Uvítali tedy rádi borjatinští jmenovaného mladíka doufajíce, že nejen školství, nýbrž i duchovní jejich život povznese, což se dle možnosti i stalo. Mezi jiným navrhoval p. učitel Mottl olšunům, zdali by nepřijali bratrské zásady, zvyky a kážeň náboženskou. Byv otázan, kde toho času církev bratrská má svoje hlavní středisko, t. j. svoje nejvyšší představenstvo, odpověděl, že v Německu, v Berlíně. Na to občané rozhodně řekli, že Čechové, žijící na Rusi, co ruští poddani nemohou a nechtějí přijmouti zásady a přihlásiti se ku společnosti, která v Německu má své kořeny, byť by i sebe lépe zařízena byla. — Po tomto vyjádření se Mottl více o této záležitosti nezmiňoval. Církev bratrská v Čechách nenazývá se „česko-bratrskou“, nýbrž jen „bratrskou, a jest ducha více německého, než českého, a zdá se, že vyvolila sobě tento název proto, by vyžitekovala bývalou chvalnou pověst někdejší církve „česko-bratrské“. Tak soudili občané a proto nepřijali návrhu, aby se s ní spojili.

J. Mottl řídil nedělní náboženská shromáždění jako zástupce duchovního správce dle způsobu a obyčeje ev. reformované církve, což se asi valně nelíšilo od jeho bratrského. Čechové borjatinští reformovaní, jejichž byla většina, přijali p. učitele Mottla s nadějí, že on, jelikož nepřínáleží k žádnému ze zdejších vyznání, ode všech přijat bude a náboženským třenicím původu dávatí nebude. Dočkali se však zklamání. Náboženská řevnivost vzplanula znovu. Mottl konečně i obžalován. Předvolán byv k stanovenému přistavu, na otázku: „V jakém duchu vyučuje ve škole náboženství,“ Mottl vyňal český Nový zákon a ukázav naň, pravil: „V duchu tomto.“ Přistav prohlédnuv zákon a porovnav jej s vydáním ruským, shledal, že jsou úplně stejny, proto rozhodl, že nikdo nemá Mottlovi ve vyučování překážeti. Tu však vystoupili zástupcové vyznání luteránského a mezi jiným obviňovali Mottla v tom, že „nevěří v P Marii a kříž.“ Na to bylo vynešeno rozhodnutí, aby Mottl během 48 hodin opustil Rusko a obecní starosta, který celou akci proti Mottlovi vedl, měl rozsudek vykonat. Tak velice se Češi zapomněli, že u ruských úřadů na Čechy žalovali!

Bylo apellováno k luckému isprávníku, který rozhodnutí opět zrušil, avšak vášně se rozpoutávaly víc a více. Následkem rozháraných poměrů náboženských u Čechů na Volyni se stalo, že byl vyslán z

Petrohradu ku prozkoumání poměrů komisař v osobě člena Sv. Synody Křižanovského. Tento, zavítav též v Borjatín a prohlédnuv většinu příbytků českých, navštívil též školu. Tu přišel s učitelem v nějaký malý spor o původu české bible. Následkem sporu byl, že dal Mottla lucké policii pod dozor. Svoje dojmy p. Křižanovský uveřejnil ve zvláštním hanopise, kterýž sám vytisknouti dal. Nyní nahlédli i občané borjatinští, že to dále v takovém směru jíti nemůže.

Mezi tím byli i dříve zmínění tři čeští duchovní zbaveni úřadu kněžského, ježto nebyli s to Čechy k jakékoliv jednotě přivésti. A tak zůstaly ovce bez pastýřů. Čechové borjatinští po dlouhém uvažování rozhodli se připojiti se k synodě Vilenské ev. ref. I zavítal do Borjatína superintendent Glovačský z Vilna a připojení formálně provedl. Jak to vždy bývá, že nebezpečí spojuje, tak se stalo i zde. Přestaly různice a minulé upadlo v zapomenutí. Nemohlo se tak státi dříve? Synoda Vilenská ustanovila faráře Jelena z Varšavy, by do Borjatína dojížděl a služby boží v jazyku českém vykonával. Na podporu ku vydržování školy synoda přispívala 100 rub. ročně. V r. 1886 rozhodl se učitel Mottl opustiti Borjatín; odebral se do svého rodiště Potštýna, kdež co cestující kazatel působil do r. 1906, kdy po trapné nemoci zemřel. —

Místo něho byl poslán do Borjatína chovanec téhož ústavu v St. Čávě v Čechách p. J. Horák. — Mezi tím školy v českých osadách přešly pod správu ministerstva osvěty. Pro učitele — Čechy byly zařízeny pedagogické kursy v Ostrogu, kterýchž účastenil se i p. Horák. Mnoho soukromých českých učitelů vzdalo se svého úřadu a na jejich místo dosazeni byli chovanci ruských učitelských seminářů. Tak byly české školy přejmenovány v národní s ruským vyučovacím jazykem ruskou „programmou“. To byl první krok k násilnému porušování Čechů volynských. Čeština byla úplně vymýtěna ze škol, učitelů — Čechů ubývalo a i tům, kteří se udrželi, činily se ze strany školního představenstva všemožné obtíže a požadavky. Současně s potlačováním vědomí národního započalo se i s náboženstvím. Jinověři byli zkráceni ve svých občanských právech a vůbec všemožně činěn byl nátlak, by přistoupili ku státní církvi. Mnozí byli náhledu toho, že přistoupením k pravoslaví získají si opět té vážnosti, kteréž požívali v prvních dobách kolonisace, a nabudou úplného domovského práva. To se, bohužel, nesplnilo. A jakž

jinak! Vážnost ztratili následkem mravního úpadku a té jinak opět nedobudou nežli povznesením mravním.

Když se Češi zdráhali přijímatí pravoslavi, pravice, že jim bude obtížno přivykatí některým způsobům a ustanovením církevním — odpověděno jim, že se na ně bude pohlížeti jako na děti, jimž se leccos promine. Když ale posléze obřady ty řádně neplnili, popudili proti sobě nejen duchovenstvo, nýbrž i domorodé obyvatelstvo. Vytýkáno jim, že slouží křesťanům ku pohoršení a j. — Snahou byrokratických zástupců vlády bylo, aby se Češi slili úplně s domorodým obyvatelstvem. Společování, sdružování a p. nebylo dovoleno. Borjatským evangelikům bylo mnoho příkoří snášeti. Několikrát bylo jim zakázáno shromažďovati se ku společné pobožnosti; jindy zase, když přijel duchovní, aby vykonal služby boží, přisluhoval svátosti, Večeře Páně a jiné obřady, selská policie střežila, by byli přítomni jedině evangelici. Konečně i duchovnímu správci byl zakázán během tří roků příjezd do Borjatina. Do místní školy, ač se v ní dítek pravoslavného vyznání nenalézalo, ustanoven za k tehetu pravoslavný duchovní sourední vesnice otec Petr Ogibovský, msž dosti tolerantní. Dále se objevil už misionář otec Manuil Němeček. Ztavital několikrát do Borjatina a vedl s občany besedy na téma „objasnění dogmatů církve pravoslavné, lišících se od církve evangelické.“ Vida však hluboké náboženské přesvědčení a znalost slova božího u Borjatských, raději odejel. Všecky tyto okolnosti přispěly k tomu, že osadníci obou sesterkých vyznání pevně a navždy spojili se v jeden sbor. O dřívějších neshodách nebylo více potuchy. I s rodinami vyznání pravoslavného žili žijí doposud ve shodě nejlepší. Nyní v osadě je 26 rodin, evangelicko-reformovaného vyznání, 7 rodin pravoslavných, 3 římsko-katolické, 1 baptistská. Pravoslavi bylo přijato hlavně ku konci 80tých let.

Vzdor všem nepříznivým okolnostem s velikou obětavostí, vlastním nákladem zbudoval si sborek tento, okolo 25 rodin čítající, vkusný chrámek, který při jiných okolnostech stál by 12—15 tisíc, zde však pílí a pomocí osadníků postaven téměř za polovinu tohoto obnosu. Každé neděle a svátek hlaholí zde české duchovní písně a žalmy, zní evangelium i kázání v rodném jazyku. Ano, Češi borjatinští mohou se honositi tím, že si zachovali českou bohoslužbu. Vždyť i duchovní, který přijíždí ročně sem z Vilna (dp. superintendent Jastřembský) služby tyto v českém jazyku koná. Proč

se i Češi pravoslavní nepřičiňovali, by si zavedli české služby boží? A zpěv, ten velebný zpěv církevní, kterak by mnohem dojemnějším byl pro nás v rodném našem jazyku! — Ano, i ty zpěvy české zanikají zároveň s českým vlasteneckým vědomím. I v tomto ohledu jest osada naše oasou. Zdejší pěvecký sbor zpívá na sta písní jak duchovních tak i národních. Ano i v nejkritičtějších výše vypravovaných dobách neumlkla zde česká píseň a bohda neumlkne.

Škola je jednotřídní s třemi odděleními (gruppami), kde obyčejně bývá 40—46 dítek. Všechny děti jak mužského, tak ženského pohlaví chodí do školy. Ve škole se vyučuje rusky. Mimo to p. Vlč vyučuje dítky i češtině tak, že jsou znalé obou řečí. Ze v osadě není negramotných je samozřejmo. As $\frac{2}{3}$ občanů umějí česky i rusky.

Pěvecký sbor, ochotnický a čtenářský kroužek, toť jsou činitelé, kteří od založení osady přispěly k udržení českého ducha i k mravnímu povznesení. Tyto spolky by měly míti všecky české obce.

Z časopisů se odebírají: Křesťanské Listy (20 výt.), Cechoslovan (15), Český rolník (6), Milotický hospodář (5), Nový Lid (4), Jednota (4), Pravda (3), Praktický rádce (3), Mladý křesťan (2), Česká rodina (2) a celá řada ruských časopisů.

Ze spolků jsou tyto zastoupeny: Hasičský spolek (od r. 1908), Domácí výpomocný požární fond (od r. 1909), Кредитное Товарищество (od r. 1906; počet členů 445, základní fond 3650 r., obrat ku konci dubna 28.447 r.), Общество Потребителей.

Okolní Maloruské vesnice následují dle vzoru Borjatina též pokrokovější způsob hospodaření: mají skoro všecky druhy strojů hospodářských a zavádějí pícní plodiny: jetel, vojtěšku, směsku a j.; ba i do pěstování chmele se někteří pouštějí. Vzájemný poměr mezi Čechy o Malorusy jest srdečný; třenic a sporů není. Smíšených sňatků dosud nebylo.

Dubno.

Od té doby, co psala paní Pavla Moudrá své „Vzpomínky“, jež jsme uvedli v čísle 27., Dubno se mnoho nezměnilo. Jen tak obyvatelů něco přibýlo, dnes jich čítá přes 22.000, mimo vojsko, jehož je zde k 6.000. I svým zevnějškem jest Dubno tím starým, špinavým, poloorientálním městem; sem tam vydlážděná ulice nezbavila jej dosud prachu a bláta.

Většinu rozvoji Dubna jakož i všech ostatních propinačních (činžovních) měst ve Volynské gubernii jest rozhodně na závalu, že osud jeho závisí na libovůli majitele i nemůže tedy kráčet s duchem času jako něsta svobodná.

Obchodní a průmyslový vývoj jeho ještě dále zadržuje to, že jest hodně vzdáleno od železniční stanice; živější ruch zajisté nastane teprve tehdy, až bude uskutečněna myšlenka provedení nové železnice, která by vedla od Cholmu přes Dubno.

Pokud Čechů se týče, jest nás v Dubně 38 rodin, při čemž 22 občanů jsou vlastníky domů („domácími pány“). Celkem lze říci, že v Dubně jest na 250 osob české národnosti. Několik českých rodin jest též smíšených, v nichž bohužel čeština mizí; zvláště ve dvou důstojnických rodinách ustupuje na celé čáře.

Dle povolání jsou Češi zastoupeni nejhojněji jako služebníci krále Gambrina: jest zde 12 Čechů hospodských. Poslední dobou zde vznikl pěkný „Slovanský hostinec“ pana Kovačika, kterého, ač jest původem Slovák, jistě ani ten nejzuvivější separatista (= přívrženec tvrzení, že Češi a Slováci sou každý jiný národ!) nebude vyhazovati z českého tábora, mať za ženu Českku, v Dubně zrozenou. „Věcmi světa tohoto“ nás zásobují v hojně míře a to výrobky výbornými 3 našinci uzenáři, 2 cukráři pekaři. Zvláště dlužno zaznamenat, že pan Dragoun (cukrář) zařizuje novou pěknou kavárnu, která by se mohla státi tím touženým českým střediskem, tím více, když též pan Dragoun, jak jsem slyšel, chová úmysl, objednat si větší počet různých časopisů a vůbec svou kavárnu vésti po pražském způsobu. Tak mají i abstinenti — odpůrci lihovin (jestli se vůbec u nás nějací najdou), příležitost účastniti se spolkového života, který by nebyl soustředěn v „nenáviděných“ hospodách!

Také zde máme 2 dosti velké, po Volyni dobře známé české továrny na hospodářské stroje. Jest to továrna a velkosklad hospodářských strojů p. Martinka a továrna pí. Pavličkové. Zvláště dělá divyp. Martinek, který zařizuje oddělení svého podniku již i v daleké Sibiři a jehož stroje těší se všade značné oblibě.

Dobrou pověst má také lahůdkářský a smíšený obchod p. Kroba, jehož četnými odberateli jsou netoliko Dubenští Češi, nýbrž i z dalekého okolí. Zboží galanterní ve velkém výběru a dobré jakosti za ceny pevně skýtá „Slovanský obchod“, jehož majitelem jest již dříve zmíněný p. Kovačik. Tu využívám